

De Toorts

Natuurlijk samen

IVN Zuid-Kennemerland

Nummer 91

Oktober 2013

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Het IVN, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers, die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 20.000 ervaren vrijwilligers zetten zich actief in voor natuur, milieu en duurzaamheid door middel van allerlei voorlichtings- en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

Leden van het IVN zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waar mensen bij nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten.

Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen bovendien het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 16,50 en voor donateurs minimaal € 15.

Bestuur

Jan Saveur (voorzitter), Ingrid Tigchelaar (secretaris), Jan Vonk (penningmeester, ledenadministratie), Heidi van der Marel (lid), Herm Zweerts (lid), Cor Vlot (lid, public relations)

Telefoon: 06 - 5361 5798

E-mail: ivnzk.bestuur@gmail.com; ivnzk.penningmeester@gmail.com

Ledenadministratie: ivnzk leden@gmail.com

Bank: 19.83.08.728 (Triodos bank) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Werkgroepen

Cursussen Arend Reinink, areinink@euronet.nl

Duurzame Leefomgeving Hans Kerkhoff, 023 - 528 8577, ivnzk.duurzaam@gmail.com

Excursies Erna Schreuder, 023 - 5314647, erna.schreuder@klm4u.com

Excursies op aanvraag Ok Overbeek, 06-31305324, ivnzk.excursies@gmail.com (stuur een e-mail of een sms)

Excursieplanner Karin Obbink, obbink.karin@gmail.com

Groene Winkel Meins van der Wal, 023 - 538 2839, ivnzk.groenewinkel@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman anneke.wegman@nmch.nl

Kinderen Hans Smits, 023 - 5848789, ivnzk.kinderen@gmail.com

Mediacontacten Margo Oosterveen, ivnzk.publiciteit@gmail.com

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk, Therese van Groeningen, 023 - 545 0082, theresevangroeningen@planet.nl

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 - 535 1239, ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Oeverwaluwen Marcel Schalkwijk (Vogelwerkgroep ZK), 023 - 563 6888, marcel.schalkwijk@quicknet.nl

Toorts ivnzk.toorts@gmail.com

Toortsdistributie Hennie Terpstra, 023 - 542 5205, sietse_hennie@hotmail.com

Verreijkers voor excursies Wim Lutgerink, wimlutgerink@solcon.nl

Website Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Meer informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.nl/zuidkennemerland

INHOUD

Redactioneel	3
Fijn IVN'er te zijn	3
Reanimatie cursus	3
Van het Bestuur	4
IVN op Facebook	4
NPZK subsidies	5
Turbotuinen:	5
Moestuin Ripperdatterrein	
Ledendag IVN-ZK 2013	6
incl. ervaringsverhalen	
Belevingsexcursie	8
Natuur versus rommel in Haarlem	8
Buurtexcursies	9
Straatje om	10
Rondje thuis	11
Favoriete natuur:	12
Jonne Misset	
De IVN-natuurkoffer	13
Plantdag Slachthuisbuurt	14
Gedicht:	14
Het mooiste pad van Velsen	
Tien centimeter kikkervis	14
Activiteiten	15
Fotopagina	16

Colofon De Toorts

Redactie: Esther van den Braak, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem, Bertine Hagmeijer, Linda Hartgring, Theo Litjens en Jonne Misset

Bijdragen van: Ronald van Zon, Meins van der Wal, Jan Saveur, Ingrid Tigchelaar, Jelleke Wer-muth-Zuijdwijk, Luc Leermakers, Linda van de Pavard, Jannie Eijf-ferts, Martin Ettema, Frits Stein-mann, Piet Paree, Hans Kerkhoff, Anne Nicolai, Arnoud en Elsemiek Aten.

Foto voorpagina: Hans Smits

Druk: Editoo Arnhem (editoo.nl); op papier 'Helo' (met FSC-keurmerk)

De volgende Toorts komt half fe-bruari 2014 uit.

Kopij hiervoor kunt u vóór 1 janu-ari 2014 digitaal aanleveren via ivnzk.toorts@gmail.com

Daarom is het fijn IVN'er te zijn

Ronald van Zon is al zo'n 15 jaar lid van het IVN. Een deel van zijn jeugd bracht hij door op een boerderij. Hij deed een opleiding in Wageningen, en na jaren her en der wonen en werken in de marketing en sales groeide het verlangen naar de natuur weer. Bij het IVN gaat dat mooi samen met het begeleiden van groepen en met de deelname aan de werkgroep Duurzame Leefomgeving.

Hij is meteen na zijn natuurgidsencursus actief gaan gidsen: al jaren doet hij zijn vaste gidsrondes in het centrum van Haarlem en rond het Vogelmeer. In de loop der tijd is zijn oriëntatie wat verschoven van planten en paddenstoelen naar de fauna, met onder andere de grote grazers en vogels.

Naast zijn gidsencursus is Ronald als vrijwilliger bij Staatsbosbeheer aan de slag gegaan met het thema 'Natuur en gezondheid'. Samen met 'ruimte voor de jeugd en de duurzame leefomgeving' is dit thema een leidraad in Ronalds betaalde werk, maar ook in alles wat hij voor het IVN doet. Hij is dan ook blij met de vernieuwingen binnen het IVN, met frisse ideeën en de ontwikkelingen richting duurzaamheid, "laten we niet verbruiken wat latere generaties nodig hebben". Daarnaast heeft de natuur een grote emotionele en economische waarde voor ons allemaal. Dat wil hij overbrengen aan iedereen.

Tekst: Jan-Willem Doornenbal

Ronald met zoon David. Foto: Nicolien Smits

REANIMATIE

In 2009 deed ik mee met de natuurgidsenopleiding. Een ontzettend leuke en zinvolle cursus. Alleen miste ik (als oud-verpleegkundige) het onderwerp reanimatie.

Ik beseftte dit bij een excursie in de Kennemerduinen. We waren ver weg van de bewoonde wereld en opeens realiseerde ik mij, dat, indien iemand een hartstilstand of iets dergelijks kreeg, we als gids geen adequate hulp konden bieden. Dit was voor mij een reden om een EHBO-kaart te maken met duidelijke richtlijnen hoe te handelen en vooral gerichte hulp te kunnen

vragen. Een cursus reanimatie van de Hartstichting hoorde daar duidelijk bij. Nadien is er, in samenwerking met Reanimatie Haarlem, regelmatig een cursus voor geïnteresseerde gidsen gegeven. De meeste gidsen kunnen nu reanimeren en de AED (Automatische Externe Defibrillator.) bedienen. Het is altijd fijn om te weten dat je niet met lege handen staat indien er iets ernstigs mocht gebeuren. De volgende cursus wordt weer in het voorjaar gegeven.

*Tekst: Meins van der Wal
Foto: Bertine Hagmeijer*

VAN DE REDACTIE

Wij hadden eigenlijk een heel ander thema in gedachten voor deze Toorts, namelijk *klaar voor de winter*, over het naar binnen keren en het voorbereiden op koude tijden, ondergronds gaan en je terugtrekken van de buitenwereld. Maar als vanzelf stroomden er teksten binnen die gingen over buurtinitiatieven, samenwerking, uitwisseling om tot een groenere omgeving te komen. En wat doe je dan als redactie, dan ga je met de stroom mee en pas je het thema aan.

Dus deze Toorts gaat over *natuurlijk samen*. Met daarin een uitgebreid verslag van onze eigen ledendag op Texel. Twee relatief nieuwe IVN'ers, een leek en een gids, vertellen hoe zij deze dag beleefd hebben. Marisca en Jonne gingen op bezoek in een verpleeghuis, waar het IVN Noord-Kennemerland de Natuurkoffer demonstreerde: als je niet meer zelf de natuur in kunt, brengt het IVN de natuur naar je toe. "Daar gaat je hart van open", zegt een negentigjarige. Het jouwe ook na het lezen van het verslag? Marisca en Jonne gingen nog een keer samen op stap, naar Spaarnwoude, het favoriete natuurgebied van Jonne. Hans Kerkhoff en Anne Nicolai doen verslag van een geslaagde plantdag in de Slachthuisbuurt, waar de buurtbewoners samenwerkten aan de vergroening van hun buurt en elkaar zo ook wat beter leerden kennen. De nieuwe excursies in de omgeving van de Kleverlaan brachten ook buurtbewoners samen, om elkaar en hun eigen buurt te leren kennen en dan vooral de natuur en de historie ervan. Deze excursies zijn opgezet door zes nieuwe natuurgidsen; een goede manier om nieuw publiek te bereiken. Dat laatste doet ook de Groene Winkel, aanwezig op vele evenementen. Piet Paree liep een dagje mee.

Onze voorzitter Jan Saveur constateert het meteen op de eerste regel van zijn stuk: samen dingen doen is de basis van onze IVN-activiteiten.

Linda Hartgring

VAN HET BESTUUR

Natuurlijk samen

Samen dingen doen is de basis van onze IVN-activiteiten. Samen willen we onze natuurbeleving delen en onze verwondering en kennis overdragen aan elkaar en aan het publiek. Het samen doen zorgt ook voor de plezierige band binnen de afdeling en het enthousiasme dat we als vrijwilligers naar buiten uitstralen.

Bij de natuurgidsencursus worden bijna alle opdrachten in kleine groepjes gedaan. Door onze werkgroepen is een deel van onze samenwerking binnen de afdeling gestructureerd, maar daarbinnen en daarbuiten is er veel informele samenwerking. Daar komen steeds initiatieven uit voort. Denk aan de netwerkwandelingen, en recentelijk het Natuurontbijt, de nieuwe Groencursus, en recentelijk, zie elders in deze Toorts, de buurtexcursies in het Kleverlaangebied en de plantdag in een Haarlemse stadsbuurt, waar heel veel partijen bij betrokken waren. Enthousiaste IVN'ers participeren actief in het platform Haarlem Groener, dat samenwerkt met de gemeente Haarlem over de toekomst van de Kleverlaan-zone.

Wat betreft externe samenwerking zijn er ook verbanden. Sommige informeel zoals in ons gebied met KNNV en de Vogelwerkgroep. Het bestuur van IVN-landelijk lijkt de politiek te willen volgen, die graag zo veel mogelijk samenwerking ziet van vrijwilligersorganisaties met professionele instellingen en bedrijven, zelfs in het belang van inkomsten. Daar zijn dan structuren voor nodig. We moeten daar heel voorzichtig mee zijn. De grote kracht van het IVN is dat we vrijwilligers willen zijn en als afdeling onafhankelijk willen blijven. Je kunt vrijwilligers moeilijk binden aan verplichtingen. Het IVN-ZK heeft sinds 2011 zo'n structurele band met het NPZK voor onze activiteiten in hun gebied. Het 'Convenant' houdt terdege rekening met onze onafhankelijkheid en onze vrijwilligersstatus.

Een externe samenwerking die ik heel waardevol vind is het provinciale werkgroepje van Noord-Holland, DKV. Dat betekent 'districtskadervorming', een ietwat vakbondachtige naam, maar het gaat om bijscholing van natuurgidsen, die afdelingsoverstijgend is. We hebben een actieve provinciale consultant – nu Monica Ralling – die steeds ons als vertegenwoordigers van de afdelingen bijeen laat komen. Je leert

dan ook andere afdelingen kennen en wat hen beweegt. De laatste activiteit op 31 augustus, Training Actieve Natuurverkenning, was zwaar overtuigend. Het is leuk en geen zware verantwoordelijkheid. Wie wil mij daarin bijstaan?

Wat ik iedereen kan aanbevelen: kom op zaterdag 9 november naar de provinciale ledendag, die deze keer door het IVN-ZK wordt georganiseerd in het nieuwe bezoekerscentrum 'De Kennermerduinen'. We hebben de niet te vermijden steun van het NPZK en Margo Slot. Lekker dichtbij. Naast leerzame workshops over onze praktijk en inspirerende buitenactiviteiten een prima gelegenheid om met je collega's van het IVN-ZK op te trekken en ervaringen uit te wisselen met IVN'ers van de andere afdelingen in Noord-Holland.

Bestuur IVN-ZK
Jan Saveur, voorzitter

Het bestuur met: Ingrid Tigchelaar (secretaris), Herm Zweerts, Jan Saveur (voorzitter), Heidi van de Marel, Jan Vonk (penningmeester/ ledenadministratie) en Cor Vlot.
Foto: IVN-ZK

IVN-ZK 2x op Facebook

Misschien heb je er al een kijkje genomen: sinds enige tijd heeft het IVN-ZK een Facebookgroep. Dat is een openbare groep waar iedereen lid van kan worden. Je kunt hier berichten plaatsen en reageren op anderen. De groep is een plaats voor uitwisseling. Meld je je ook aan als lid?

www.facebook.com/groups/ivnzk/

Nieuwer is onze Facebookpagina. Die kun je 'leuk vinden', zodat onze berichten in je tijdlijn verschijnen. Wil je er niks van missen, houd dan na het aanklikken van de vind-ik-leuk-knop de cursor erboven, klik op Instellingen, en dan op Alle updates. Op onze pagina plaatsen we berichten over aanstaande excursies en ander nieuws over natuureducatie en duurzaamheid in onze regio. Ook hier zijn reacties welkom!

www.facebook.com/ivnzk

NB Alleen als je zelf op Facebook zit, kun je onze groep of pagina zien

TURBOTUINIEREN

Op een zondagmiddag ga ik langs het Ripperdatterrein aan de Schoterweg. Achter het hoofdgebouw schijnt gemoestuinierd te worden. Bij aankomst zijn er slechts een paar mensen bezig; beetje bij beetje komen er steeds meer mensen helpen.

Lonneke Rhodens, die het initiatief heeft genomen, zet stokken neer om bonen tegenaan te laten groeien. Ze vertelt dat deze moestuin sinds april dit jaar bestaat. Meer dan vijftig vrijwilligers hebben in het kader van Haarlem City Challenge het braakliggende terrein omgetoverd tot een Eetbare Tuin voor de omwonenden. Een deel is gemeenschappelijk, een deel bestaat uit privé-tuintjes. “Lukt dat gemeenschappelijke?”, vraag ik haar, “en hoe doen jullie dat met de verdeling van de groenten?” “Ach”, zegt ze, “dat loopt vanzelf. Laatst hielp hier iemand die graag wat groenten wilde meenemen voor haar vriendin die stond ingeschreven bij de voedselbank. Mooi toch, dat zoiets kan?” Door mee te helpen in de gemeenschappelijke tuin, vertelt Lonneke, krijgen de bewoners praktische tips die ze weer voor hun eigen tuintjes kunnen gebruiken.

Ze wijst naar een man die fanatiek de

grond staat om te woelen. “Vraag Franke maar”, zegt ze, “die weet er het meest van af.” Franke is Franke van der Laan, directeur van Stichting MEERGroen. Hij begeleidt dit project, en niet alleen dit project, blijkt uit zijn verhalen. Vol enthousiasme vertelt hij over verschillende burgerinitiatieven die hij helpt ontwikkelen. Het idee is met stadslandbouw een tijdelijke invulling te geven aan braakliggende terreinen, waardoor ook de sociale samenhang van de buurt of wijk wordt bevorderd. Door zoveel mogelijk terreinen op deze manier ‘ecologisch op te pimpen’ (aldus hun website) geeft de stichting invulling aan haar streven naar hoogwaardig ecologisch groen en duurzaamheid.

Franke is een man die kan praten en werken tegelijk. “Er moet wel een beetje schot in de zaak zitten”, zegt hij, terwijl hij naarstig door spit en tussen-

door aanwijzingen geeft over het plaatsen van de bonenstaken. “Die bonen moeten vandaag nog de grond in, dan kunnen we met het volgende stuk aan de slag. Ik noem het ‘turbotuinieren’, schrijf dat maar op.”

Maar dan staat hij stil en kijkt me aan. “Jij bent toch van het IVN zei je? Ik zou dit ontzettend graag in samenwerking met jullie doen, maar het lukt me niet.” Mijn vraag of hij zich al aangemeld heeft bij Platform Haarlem Groener bevestigt hij, maar helaas reageren ze niet op zijn aanmelding.

Ik beloof hem in contact te brengen met onze werkgroep Duurzame Leefomgeving. Tenslotte ben ik naast reporter voor De Toorts ook nog IVN-lid met een groen hart.

Tekst en foto's: Jonne Misset

Zie ook www.stichtingmeergroen.nl

SUBSIDIES NPZK

Voor kleine projecten op het gebied van natuur in de regio Zuid-Kennemerland, uitgevoerd door vrijwilligersorganisaties, stelt het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK) een klein budget beschikbaar (€ 5.000 per jaar).

De projecten dienen te voldoen aan een aantal criteria. Zo moeten ze betrekking hebben op natuur- en milieueducatie en -communicatie (gericht op een publieksdoelgroep), moeten ze een relatie hebben met het NPZK, mag de aanvraag geen betrekking hebben op structurele kosten en activiteiten (inclusief personeel en exploitatie), en mag met de uitvoering niet begonnen zijn voor over de bijdrage vanuit het NPZK is beslist.

Het NPZK kijkt in hoeverre een project bijdraagt aan de doelstellingen van het NPZK, hoeveel mensen ermee bereikt worden, in hoeverre het een ‘welkom extra’ is naast andere dingen die al in het NPZK gedaan worden, en het let op de originaliteit van de voorgestelde activiteit.

Het IVN Zuid-Kennemerland heeft drie projectvoorstellen ingediend. Aan alle drie projecten is de aangevraagde subsidie toegekend:

1. Aanschaf van een waadpak en een duwnet voor de Kinderwerkgroep, onder andere voor gebruik bij het Zee-evenement.
2. Toegankelijk maken en houden van het Kennemermeer
3. Toegankelijk maken en houden van het duingebied rond het Vogelmeer

Deze laatste twee door het maken van mooie folders met beschrijving van historie, flora en fauna rond de meren en een routebeschrijving van een wandeling, en het aanbieden van excursies door IVN natuurgidsen, die de folders als naslagdocumenten kunnen uitreiken. De folders kunnen ook digitaal via de websites van NPZK en IVN worden aangeboden. De kinderwerkgroep ontfermt zich over de aankoop van het waadpak en het duwnet. Natuurgidsen uit de recente cursusgroep voeren de andere twee projecten uit: dit zijn de gidsen die het Vogelmeer als adoptieterrein hebben bestudeerd (Andries, Saskia, Linda en Ingrid) en twee gidsen die een Groencursus in het gebied bij het Kennemermeer hebben gegeven (Maarten, Evert). Alle drie projecten dienen uiterlijk 1 april 2014 te zijn afgerond.

We zullen er vast en zeker meer van horen!

Tekst: Ingrid Tigchelaar

Natuurlijk gestoord

Voor dag en dauw stond een stoer gezelschap op de Kleverlaan, het was bitterkoud, en dat zou alleen maar erger worden.

Min of meer als verstekeling deed ik aan deze expeditie naar Siberië mee: 'uitnodiging voor de ledendag' had ik letterlijk geïnterpreteerd: ik ben (pas) lid en een heerlijke zomerse dag in de natuur van Texel leek me een goed plan. Kóm ik terecht in een gezelschap van deskundigen, die spannende opleidingen doen of gedaan hebben, om leken zo als ik door de natuur te loodsen. Een sukkel tussen dertig deskundigen, die boft!

De ene helft van 't gezelschap lag voornamelijk op de grond: hup, daar dook de meute weer het struweel in! En ik dook mee en deed net of ik wist waar we naar keken.

De andere helft richtte indrukwekkende lenzen en andere telescopen op verre stipjes aan de loodgrijze lucht.

We ploegden tegen de wind, aan de wind, heel soms vóór de wind door een lieflijk stukje Hollands plat. Haren overeind, rode neuzen, koude handen, zo tuimelden we halverwege de dag een uitspanning binnen. We vulden de hele tent en werden voor even weer lekker warm.

Dan op naar de volgende natuurlekernij: binnenmeertjes met Waterandijvie, Groenwinterkleintje (of was het Kleinwintergroentje), Sijsjes en Drijfsijsjes en veel vogelgeluiden, die door dit gezelschap gedetermineerd werden tot tientallen individuele vogels. Wat ontzettend knap is dat. En die piepkleine plantjes ontdekken! Breedbladige Orchis heb ik goed onthouden, prachtig donkerpaars tussen het gras.

Ik ben geen vogelkijker of botanisch erg onderlegd; ik tuinier met passie en schrijf daar soms stukjes over, maar mijn vak is ménsen kijken. Dit waren prachtige mensen, allemaal een beetje natuurgek zoals ik, maar dan met verstand van zaken. Heel veel dank voor het organiseren en rondleiden. En voor alle snoepjes. En we borrelden nog lang na, terwijl de zon naar de zee zakte.

Tekst: Jelleke Wermuth-Zuijdwijk

LEDENDAG 2013: TEXEL OP DE FIETS

Goedgemutst (en met sjaals en handschoenen) zetten we op zaterdag 1 juni tegen tienenvoet aan wal op Texel. Om meteen op de huurfiets te stappen, want koffie hadden we al op de boot genuttigd.

Met een man of dertig fietsen we langs de luwe kant van de dijk, van de oostkust naar het noorden. Yneke Bettink en Dik Vonk zijn vandaag onze gidsen, medeorganisator Hans Kerkhoff is helaas verhinderd.

Links grazen schapen, rechts is de zee met snaaiende meeuwen die hun prooiën stukslaan op het fietspad. We laveren tussen de scherpe schelpresten door. We komen uit bij een strandje waar muiltjes te vinden zijn. Muiltjes zijn zeeslakken, al zien ze er een beetje uit als tweekleppigen. Yneke legt uit dat mannetjes zich tijdens hun leven ontwikkelen tot vrouwtjes. Een groot vrouwtje zuigt zich vast op een rots; daarbovenop gaan steeds kleinere muiltjes zitten, tot hele torens aan toe. Al gauw vindt iemand zijn eerste muiltje, en dan volgen er meer: als je eenmaal oog krijgt voor de vorm, barst het ervan.

Daarnaast liggen er vooral mooie oesterschelpen, grote strandgapers en kleine alikruiken.

Terug van het strandje lopen we linksaf langs de Redoute. Ten zuiden ervan ligt een mini-natuurgebied in een windstille vallei. De breedbladige orchis bloeit er volop en kleurt prachtig bij de gele klaver. Terwijl sommigen op hun knieën de orchis fotograferen, verkeert de rest in opwindning over een lepelaar aan de overkant van de rietkraag. Gelukkig komt hij nog eens traag overvliegen zodat iedereen hem kan zien.

Dan de laatste etappe voor de lunch: we fietsen tot aan het dorp Oudeschild. Van daar naar het Skillepaadje, het schelpenpad, een wandel- en fietspad omzoomd door bomen en weilanden. We stoppen bij Huize Brakestein om naar de wezenputten te kijken. Deze waren eigendom van het weeshuis, dat het drinkwater verkocht aan schepen. We fietsen verder via kleine wegen, langs de Georgische begraafplaats, naar Den Hoorn. We zien veel scholteksters, en dankzij de oplettendheid

van Titus ook een leeuwerik. Een mooie route door het binnenland van Texel die ons brengt bij restaurant 'In de knip'. Hier warmen we op met een Texels uiensoepje waarna een stevig belegde dubbele boterham volgt.

Aardig vertraagd stappen we om kwart over twee weer op de fiets voor het middagprogramma. We bezoeken de duinen in de zuidpunt van Texel, waar de Horspolders zijn. We parkeren de fietsen en lopen langs de Mokweg en het oostelijke meer, waar we goed zicht hebben op de vele vogels. Tegen een dijkje aan sluipt een fazantenhaan. Ineens rent er een fazantenkuiken over het pad. Net als we hem proberen te volgen in het struweel, spurt er nog een rits kuikens achteraan.

Aan de waterzijde buigt een groepje zich over moerasandijvie. Dik laat iedereen even ruiken aan het bloemetje: een zware nectargeur. Er groeien hier veel eikvarens, maar ook het zeldzame klein wintergroen.

Maar het middagdeel draait om de vogels. Luc heeft zijn telescoop bij zich, die tot zestig keer vergroot. Om beurten zien we bergeenden, grauwe ganzen, een tafeleend, kuifeenden en zwaluwen levensgroot in beeld.

De vogelaars menen ook nog een blauwborst te horen, maar we zien hem niet.

Haastig terug naar de fietsen voor het laatste natuurgebied op de agenda: De Petten, een soort landje van Gruijters, maar met andere vogels. We zien vooral veel verschillende meeuwen. Luc richt zijn telescoop op steenloper-tjes en grote stern. We roepen oooh en aaah bij het zien van een bergeend met jonkies. Maar de tijd is op. Fietsend naar de boot worden we uitgewuifd door een bruine kiekendief. Dag Texel!

*Tekst: Linda Hartgring
Foto's: Linda Hartgring
en Ronald van Zon*

Doelgericht van kluit naar kluit

IVN-leden zijn dol op plantjes. Ik vergeet dat nogal eens. Dom, ik ben pas afgestudeerd als gids en zou dus moeten weten dat er om de haverklap wordt stilgestaan bij een mooie orchis, dodde of brem.

Zo ook op de ledendag. We waaiden bijna van de fiets, met net te weinig kleding mee, en tussendoor-fiets-tochtjes die iets te lang waren. Dit mocht de plantenpret niet drukken. Men had goed voorwerk verricht; doelgericht reden wij van kluit naar kluit: breedgerande miggelbalsem, zwarte duiveltjeskloet of vijfvingerige draaipoentjes. Alles voorzien van deskundig commentaar en gelinkt aan landschapkenmerken.

Het schept een band als je gezamenlijk de elementen trotseert en tussendoor zoveel schoons ziet. Een band die in veel gevallen al jarenlang bestond en die in andere gevallen ter plekke werd gesmeed. Een goede ravitaillering doen daarvoor wonderen.

Die middag ging er gevogeld worden, leuk als je ervan houdt. Een deel van ons had dus weinig moeite om de hele ochtend verrekijkers en telescoop mee te torsen. Het lukte goed om de vogels in beeld te krijgen of ze te horen: onder andere blauwborst, bruine kiekendief, grote stern en kluit.

De tijd stond ons niet toe om iedereen een blik door de telescoop te gunnen. Dat Texel op planten- en vogelgebied mooi is en dat het zalig is om dat te delen met andere 'natuurvriendjes', zoals mijn dochter van 2½ jaar IVN'ers noemt, staat als een paal boven water.

Aan het eind van de dag bleek dat we ons allemaal hadden verlustigd. Er was ook goed getraind op de fiets, gezellig gekletst, veel nieuwe kennis opgedaan en de algehele pracht van dit wonderschone eiland (her)ontdekt. Een warme gloed gleed over Texel toen wij met betraande ogen koers naar wal zetten. Iedereen dacht in stilte: dit moeten we vaker doen!

Met dank aan de organisatie van Hans, Dik en Yneke.

Tekst: Luc Leermakers

BELEVINGSEXCURSIE

Op zondag 27 oktober aanstaande, de dag dat de wintertijd ingaat, geven Jan-Willem Doornenbal, Petra Bührmann en ondertgetekende de eerstvolgende belevingsexcursie.

Tijdens een wandeling rond de Oosterplas wordt de natuur met gebruikmaking van de zintuigen beleefd. De excursie valt niet voor niets op de dag van de stilte. In stilte kun je je namelijk beter focussen op je zintuigen. Dit is de reden dat de wandeling grotendeels in stilte wordt afgelegd, alleen tijdens het geven van opdrachten aan de deelnemers wordt gesproken.

De herfst is een prachtig jaargetijde om met je zintuigen te ervaren: de geur van watermunt, die groeit aan de rand van de Oosterplas, en de typische geur

van de herfst door de rotting van gevallen bladeren. Daarnaast brengt de herfst een schitterend kleurenpalet van verschillende bladeren. Het najaar biedt veel vruchten en bessen aan, zoals de zuurbes. Tijdens de excursie kun je proeven of deze echt zo zuur smaakt als zijn naam doet vermoeden. De wandeling start om 8 uur 's ochtends. We lopen in kleine groepjes. Hierdoor komt iedereen voldoende aan bod en hoef je niet lang op elkaar te wachten. Dit geldt ook voor de opdracht hoe je de natuur ervaart wanneer er een zintuig weg valt. Tijdens de excursie kun je ervaren welke zintuig(en) het overnemen wanneer bijvoorbeeld je zicht wordt uitgeschakeld. Hoor je meer, als je geen beroep meer kunt doen op je ogen?

De belevingsexcursie komt voort uit een stageopdracht van Yneke Bettink. De behoefte bestond om naast het bestaande cursusaanbod, dat grotendeels steunt op de verbale kennisoverdracht over de flora en fauna, meer in te gaan op het beleven van de natuur. Tijdens de stage viel ons op hoe moeilijk het is om stil te zijn en je over te geven aan het beleven, en daarbij het absorberen en delen van kennis-weetjes los te laten.

Naast die op 27 oktober geven we een belevingsexcursie op zondag 20 maart 2014 om 8.00. Dit is de start van de zomertijd. Op zondag 25 mei start de excursie om 19.00, dit valt samen met het landelijk festival 'Fête de la nature'.

Tekst en foto's: Linda van de Pavverd

NATUUR VERSUS ROMMEL IN DE STAD HAARLEM

Als voorbereiding op de Stadsexcursie ging ik op 31 juli voorlopen met Dik Vonk, Ok Overbeek, Wim Swinkels en Theo Settels. De route ging langs de Bolwerken, het Kenaupark en de Nieuwe Gracht. Naast mooie natuur zagen wij overal zwerfvuil liggen zoals blikjes, lege drinkflesjes, papier, plastic et cetera.

Om tussen deze rommel een natuur rondleiding te geven vond ik niet passend.

De volgende dag heb ik contact opge-

nomen met Actief Talent met de vraag of zij ons konden helpen de route schoon te maken voor de excursie van zondag 4 augustus. Actief Talent geeft aan dak- en thuislozen en mensen met verslavingsachtergrond, professionele ondersteuning bij arbeidsreïntegratie, activering en participatie. Dagelijks vertrekken deelnemers vanaf de locatie aan de Phoenixstraat de stad in. Zij zorgen ervoor dat zwerfvuil wordt opgeruimd.

Nadat ik met hen contact had opgeno-

men zijn ze direct in actie gekomen. De hele route is door deelnemers van Actief Talent in twee dagen schoongemaakt, zelfs nog een uurtje voor de excursie. Dankzij hun inzet was de hele route brandschoon en konden wij genieten van de natuur in de stad. Misschien een idee voor andere excursies?

Er kwamen circa dertig belangstellenden, het was een zeer geslaagde excursie!

Tekst: Jannie Eijfferts

NIEUW: BUURTEXCURSIES

Even na zeven uur s 'avonds liep ik richting de Stadskweektuin, waar onze excursies zouden beginnen. Ik was niet echt zenuwachtig want ik had me goed voorbereid, maar meer gespannen over hoeveel buurtbewoners op onze excursies zouden afkomen. Bij aankomst waren enkele andere gidsen ook aanwezig en waarschijnlijk al een verdwaalde deelnemer.

Iedere gids had zo zijn eigen gedachten over wat komen ging. Langzamerhand kwamen er mensen aangewandeld en vlak voor half acht was er best een groot aantal geïnteresseerden. Iets na half acht, toen wij startten met de excursies, kwamen er nog enkelen aangesneld.

Het idee om een excursie in de Kleverpark- en Bomenbuurt op te zetten ontstond tijdens de IVN gidsencursus die wij in februari 2013 met succes hadden afgerond. Wij nieuwe gidsen, Ingrid Tichelaar, Linda van de Pavard, Gabriëlle Plevier, Maarten Groeneveld, Frits Steinmann en Martin Ettema, gingen in het voorjaar van 2013 voortvarend ermee van start.

Er is veel tijd gaan zitten in het opzetten van de excursies, maar wij leerden ook veel nieuwe en verrassende zaken over de buurt waarin wij wonen. Dat is een pluspunt wanneer je een excursie in je eigen buurt organiseert.

Het voorlopen en het bedenken van de onderwerpen was leuk om te doen. Er

ontstond een afwisselende rondgang doordat ieder zijn eigen inbreng en voorkeur van onderwerp had. We besteedden onder andere aandacht aan de historie van de buurt, de korstmossen op de bomen en stenen, de verschillende bomen waaronder ook enkele monumentale exemplaren, verschillende planten op de routes en de gierzwaluwen met hun bijzondere verhaal.

Beide buurten kennen hun eigen bijzondere punten. In enkele straten van de Kleverparkbuurt staat de Ginkgo biloba. Deze boom is dan ook meegenomen in de ronde. Hierbij werd het gedicht van Goethe over de Ginkgo Biloba boom voorgelezen. In de Bomenbuurt komt een bijzonder dier voor. Dit dier is niet te zien maar leeft in de grond van de schooltuintjes aan de Marnixstraat. Het is de veenmol, een insect dat leeft onder de grond en dat naar verluid is meegekomen met de mest voor de schooltuintjes. Als je meer wilt weten over de Ginkgo biloba of de veenmol dan is het zeker de moeite waard om een keer deel te nemen aan deze buurtexcursies.

De voorbereidingen die wij met zijn allen hadden gedaan bleken niet voor niets te zijn geweest. Het flyeren in de beide buurten bleek een goede manier om de excursies te promoten. Op donderdag 30 mei namen ruim 45 buurtbewoners deel aan de excursies en op dinsdag 4 juni lag het aantal deelnemers nog iets hoger, een geweldige opkomst voor deze eerste buurtexcursies in Haarlem. Ze zijn naar onze mening een succes geworden. Als IVN-gids is het echt leuk om een buurtexcursie op te zetten en te geven, zeker als er meerdere gidsen in dezelfde wijk wonen. Tijdens deze excursie maak je ook kennis met je buurtbewoners en dit doen zij ook onderling. Wij hebben veel positieve reacties van onze buurtbewoners ontvangen en dit moedigt ons aan om hier verder mee te gaan. Mocht je na het lezen van dit verhaal zelf een buurtexcursie willen organiseren en wat ervaringen willen delen, neem dan gerust contact op met één van de zes genoemde gidsen.

Tekst: Martin Ettema, namens de IVN-gidsen van de buurtexcursie

Ginkgo biloba

Dit blad van de boom, die vanuit het Oosten mijn tuin werd toevertrouwd,
schenkt wetenden een zinvol geheim,
waarmee 'inzicht' wordt opgebouwd.

Is het één levend wezen,
dat zich binnen zichzelf verdeelt?
Zijn het twee, die ervoor kozen,
als één te verschijnen in beeld?

Zulke vragen te beantwoorden
vond ik terecht en vol van zin,
voel je niet aan mijne verzen,
dat ik zelf één en dubbel ben?

Goethe

Veenmol. Foto: Frits Steinmann

STRAATJE OM

*Godlof dat onkruid niet vergaat.
Het nestelt zich in spleet en steen,
breekt door beton en asfalt heen,
bevolkt de voegen van de straat.*

Ida Gerhardt

Mijn straatje om loop ik altijd alleen, maar ik dacht nu: hoe kan ik het passend maken binnen het thema van deze Toorts? Stel dat ik enkele kinderen en volwassenen uit de buurt mee zou nemen, hoe zou het dan gaan? Ik neem ze in gedachten met me mee.

"Kijk eens wat er voor je voeten loopt en groeit." Tussen de stenen zien we verschillende plantjes, kleine zwarte mieren kruipen er in en uit hun zandholletjes. We zien plantjes die heel tener zijn en plantjes die hun bladeren als een handdoek uitspreiden: deze plek is bezet. De paardenbloem wordt herkend, ook het gras.

Als je er op let zie je overal plantjes tussen de tegels groeien en het is goed te zien waar niemand loopt of rijdt want daar groeien de planten hoog op.

Als ik sporen van mineerders in de bladeren ontdek, vraag ik: "Zien jullie sporen van dieren?" Als ze de sporen niet vinden, pluk ik een blad en vertel over het diertje dat leeft tussen de boven- en onderkant van het blad. Wie vindt het mooiste kronkelspoor?

We lopen verder richting sloot. Ik vraag te letten op kleur. Ik merk dat ze niet meer alleen naar de grond kijken, maar nu ook op ooghoogte. Onder een grote plataan blijven we staan en luis-teren naar de wind door de bladeren. We voelen het verschil tussen jonger blad (zachter en wat ruwer) en oud blad (wat leer/plastic-achtig en glad-der). Wat kunnen we allemaal aan deze boom ontdekken?

In de sloot ernaast staat een reiger aan de kant, doodstil en gespannen. Wat een lange dunne nek en wat een lange scherpe snavel. Hij beweegt amper maar als het enkele van ons te lang duurt en zij verder willen, gaat zijn kop omhoog, hij neemt een stap achteruit en langzaam wandelt hij de schaduw in van de treurwilg. Daar buigt hij door de knieën, pikt iets op uit het water en vliegt weg.

Wij gaan verder en van alle kanten komen er eenden aanzwemmen. Wat doen ze? Waarom zou er één op zijn kop in het water gaan staan? Wie zou de man en wie de vrouw zijn? Allemaal vragen waardoor je nog beter gaat kijken.

En dan hebben we geluk, want er komt een moeder knobbelzwaan met drie jongen aan zwemmen. De jongen zijn nog wat grijs van kleur en pluizig, maar al flink groot en ze laten zich van alle kanten bekijken. Als vader zwaan wat dreigend op ons af komt lopen, gaan we snel een ander paadje in. Waar wij nu staan hebben de zwanen waarschijnlijk toilet gemaakt want het ligt vol met witte veren. Genoeg voor

alle kinderen om er een mee te nemen als herinnering aan dit straatje om in hun eigen buurt.

Helemaal alleen kom ik weer thuis en bedenk me dat, zelfs als je alleen maar een publiek erbij fantaseert, je toch weer anders je straatje om beleeft.

RONDJE THUIS

ZWANEN

*Zwanen zien er altijd zo nieuw uit.
Zo zondags, zo pas in bad geweest.
Maar spelen of spetteren in het water,
dat doen zij niet.
Zwanen zijn niet vrolijk.*

*Armand van Assche
uit: De zee is een orkest*

De gevonden zwanenveren vanmorgen doen me denken aan vroeger tijden, toen vrouwen nog wel eens een zwanenveer in het hoofdkussen van de man naaiden zodat deze haar trouw zou blijven, zoals ook een zwanenman zijn vrouw trouw blijft. Nu heeft een zwaan genoeg veren (ongeveer 25.000) om er af en toe wat te verliezen, maar die veren heeft hij ook nodig om te kunnen vliegen en samen met de holtes in zijn lichaam zorgen zij ervoor dat hij de zwaarste vogel is die kan vliegen. Bij zwanen zie je geen verschil in veren tussen man en vrouw. Gelukkig heeft de knobbelzwaanman, vooral in de broedtijd, een sterk gezwollen knobbel boven de snavel en heeft hij een wat dikkere hals, zodat wij man en vrouw op die manier uit elkaar kunnen houden.

Dit voorjaar viel het me voor het eerst op dat ik tussen de bruingevederde jongen ook witte exemplaren zag. Nu kom ik uit een gezin met rood- en blondharigen van dezelfde ouders en heeft het duidelijk ook met voorouders te maken. 'Onze' zwanen komen van oorsprong uit Oost-Europa en zijn hier ingevoerd vanwege hun prachtige verschijning (en hun vlees). Hun poten zijn donkergrijs en bij de jongen lichtbruin van kleur. Er is echter ook een Poolse knobbelzwaan met lichtgrijze poten en hún jongen zijn wit van veer. Dit zijn de enige varianten die er in kleur bestaan bij zwanen. En blijkbaar is er dus een vermenging geweest.

Zwanen eten hoofdzakelijk waterplanten en gras dat zij vaak vanuit het water eten op de oever. Maar als er insecten of visjes binnen snavelbereik komen, eten zij die ook. De lange hals die diep in het water gaat is dus een echte nathals. Daarom werd vroeger vaak een zwaan als symbool geschilderd op het uithangbord van een drinkhuis. Zo werd in de 17e eeuw al geschreven: *De Swaen voert ieder kroeg, zowel in dorp als stad
Omdat hij altijd graeg is met de bek in 't nat.*

In vroeger tijden zwom de zwaan nog niet vrij rond maar werd bewaakt tussen de wallen van de kastelen en later de stadswallen. De kasteelheer of het stadsbestuur stelde bewakers aan, en als die een herberg hadden hingen zij daar ook 'de zwaan uit'.

En dan de plataan. Door de eeuwen heen is er altijd over de natuur geschreven en eeuwenlang werden de teksten van de Romeinse schrijver Plinius (23-79 na Chr.) als bron van

waarheid gebruikt. Maar ja, als er geen internet is dan moet je op de geschriften afgaan die je ter beschikking staan en als er bij het overschrijven een vergissing wordt gemaakt die niet opgemerkt wordt, dan gaat die vergissing als waarheid verder. Zo schrijft Plinius over de plataan: "Platanen houden vleermuizen op afstand. Een drankje van hun zaadbolletjes en wijn in een dosis van vier denariën (Romeinse munt) is een middel tegen alle vormen van slangen- en schorpioenvergif en heelt ook brandwonden.

Bladeren en schors van de plataan smeert men als zalf op etterbuilen en abcessen, evenals een afkooksel ervan. De as van verbrande zaadbolletjes geneest brandwonden veroorzaakt door vuur of bevriezing. De schors in wijn verzacht de steek van een schorpioen."

Je krijgt zo een inkijkje in een verleden tijd, net zoals latere lezers dat door onze teksten en beelden zullen krijgen.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

DE FAVORIETE NATUURPLEK VAN JONNE MISSET

... is Spaarnwoude. Wij rijden richting het kerkje als Jonne opeens zegt: “Hier moeten we het weiland in, door dat klaphekje.” Het is de Lievelderroute. Met de geur van koeien en hun mest in onze neus lopen we het weiland in. “Dicht bij de bewoonde wereld, maar die weidsheid, dat is zo Hollands. Daarom vond ik het leuk hier te vertellen over het landschap en zijn historie.”

Zwaluwen vliegen laag boven ons over, de grote blauwe vogels hoger in de wolken met ronkend lawaai. “We hebben het wel meegemaakt dat bij een verkeerde windrichting het geluid van de vliegtuigen zo hard was dat we er bijna niet bovenuit kwamen.”

Jonne vertelt over een excursie met een groepje Amsterdammers. Ze zag een groepje vogels die nerveus heen en weer trippelden, graspiepers?, ze wist het niet meer en noemde ze ADHD-vogeltjes. De stemming zat er al vlot in en toen iemand een fles Bols in de sloot zag liggen werd dat direct een 'Bolseendje' genoemd. We gaan een volgend bruggetje over en zien zwanenbloemen in de sloot. Waarom zouden die zo heten, vragen we ons af. Ik merk op dat de weilanden wat begroeiing betreft van elkaar verschillen: “De grondwaterstand is laag. Ze proberen de boeren te bewegen het waterpeil te verhogen zodat het bloemrijker wordt. Maar dan kunnen de tractoren weer wegzakken. In de zomer zie je aan de stukken bloeiend grasland precies welke boer mee doet en welke niet”, vertelt Jonne.

Boven ons wolken, wolken in alle kleuren grijs. Vóór ons in het weiland groepen ganzen, maar behalve die ene brandgans weten wij niet om welke soort het gaat. Opeens beginnen ze

enorm te gakken, gaan op de wieken, en al snel proberen ze in formatie te vliegen. We vinden mooie veertjes in het gras en ik vraag Jonne of ze daar in een excursie iets mee deed. “Ik zou over de rui vertellen en de verschillende veertjes laten zien. Soms zie je half opgegeten vogels en dan vertel ik wie dat gedaan zou kunnen hebben: een plukker (roofvogel) of een bijter (zoals de vos). Wat we tegenkomen bekijk je, niet alleen het grote verhaal is belangrijk, maar ook de ontdekkingen onderweg. Vooraf zocht ik op, welke indicatoren ik kon tegenkomen: 'waarom groeit dit plantje hier wel en elders niet' en zo verbind je alles met elkaar.”

“Ik was geen specialist maar vond het belangrijk te laten zien hoe mooi iets is en of je dan weet hoe het heet is van minder belang. Ik het begin ben je bang niet alles te kunnen onthouden, maar op een gegeven moment weet je wel wat je in een bepaald gebied kunt vinden.” Opeens kijken we verbaasd: wollegras hier, dat kan toch niet? Het blijken plukjes dons te zijn aan graspieten, die doen alsof.

We zien dat het weiland waar we nu lopen veel meer verschillende planten heeft en ook in en aan de sloot is meer verscheidenheid dan bij het vorige weiland. De sloot is bijna dichtgegroeid met zwanenbloemen en we zien er een die net uit zijn knop begint te scheuren. Dat hadden wij allebei nog nooit gezien.

We komen over een bruggetje waar de planten door de planken heen groeien, niet druk belopen dus. De hele leuning is geel van de korstmossen. “Dat vind ik leuk om daar over te vertellen en de mensen op al de kleuren te wijzen. Eigenlijk zou je er een loepje op moeten zetten.” We staan stil naar het weidse landschap te kijken dat toch overal de aanwezigheid van mensen verradt. We zien dat één weiland een grasgroene kleur heeft en het andere, met wat langer gras, een groene zilvertint. Een bijna dichtgegroeid slootje wordt opgesierd met bossen wilgenroosjes. Samen zien we heel veel maar op de vraag aan elkaar 'weet jij hoe die

heet' moeten wij veelal het antwoord schuldig blijven. We genieten er niet minder om, maar van twee ex-gidsen zou je misschien toch iets meer namen kennis verwachten. Niet bij deze twee dus, maar we gaan er niet onder gebukt. We ontdekken een pol zuring die verloopt van nog bloeiend, in kleine sierlijke ringetjes rond de steel, tot net zaadvormend tot al oud zaad dat de bekende roestkleur heeft.

Het is grappig dat je op eenzelfde pad op de heenweg altijd andere dingen ontdekt dan op de terugweg. We zien slechts twee vlinders, maar zwaluwen zijn er volop en ze scheren laag over ons heen zodat we goed kunnen zien dat het boerenzwaluwen zijn. Wat een wendbaarheid. Jonne vertelt dat zij in Eritrea ook altijd zwaluwen ziet, maar die zitten in hun nesten, dus of het 'onze' zwaluwen zijn die daar overwinteren? Die hebben toch hier hun nest en krijgen toch hier jongen? Ze gaat informeren als ze er weer is.

En al pratend komen we weer bij het begin van de tocht waar Jonne nog naar een grenspaal zoekt die ze bij de excursies altijd lieten zien. Maar helaas, niet te vinden.

Dan is het tijd om te vragen hoe Jonne bij het IVN is gekomen. “Ik was eens mee met een excursie in de buurt tijdens een open dag van het NME en IVN-gidsen vertelden van alles over de natuur hier in de buurt en toen dacht ik 'dat wil ik ook'. Ik was altijd al in de natuur geïnteresseerd. Het heeft toen nog even geduurd, maar toen ik een advertentie over de nieuwe gidsencursus zag heb ik me opgegeven. Dat was in 1998. Voor onze eindexamenopdracht kregen we een gebied toege-

wezen: Spaarnwoude. We moesten een fietsexcursie maken omdat je dit gebied beter per fiets dan lopend kunt verkennen en fietslandschapsexcursies waren er nog niet. Samen met Cora Miltenburg en Wil Stumpe hebben we dat jaren gedaan, later alleen met Cora. Een paar jaar terug kwam Wim Swinkels erbij als gids, en nu wij gestopt zijn doet hij het alleen.”

Jonne vertelt verder over het gebruik van een grondboor tijdens de Spaarnwoude-excursie. “We deden grondboorringen op verschillende plekken zoals langs de Mooie Nel en bij het kerkje. Je zag dan dat er verschillende kleisoorten waren maar bij het kerkje was er duinzand. Daar ligt de oude strandwal. De mannelijke deelnemers wilden wel voor ons boren en alle uitgeboorde rolletjes grond legden wij naast elkaar. Je zag dan duidelijk de lagen plantenhumus-kleilaag en zo kon je vertellen over de opbouw van dit gebied. Aanschouwelijk onderwijs dus. Dat heb ik zeker tien jaar gedaan.”

Op mijn vraag wat zij binnen het IVN heeft gedaan vertelt zij: “Ik ben aan de cursus begonnen, ook omdat ik eens wat anders wilde dan met mijn hoofd

werken. Maar al snel was ik bestuurslid omdat ik me toch altijd met van alles wil bemoeien. Later ben ik voorzitter geworden, maar allereerst kwam ik in 1998 bij de Toortsredactie nog voordat ik de cursus had gedaan. Dat leek me leuk en dat vind ik nog steeds leuk. Ook heb ik een aantal jaar de Stinsenplantendag in Thijsses Hof georganiseerd, maar echt gidsen heb ik dus alleen in Spaarnwoude gedaan.”

Ik bedank Jonne en ga zeker nog eens deze wandeling maken door de weilanden bij Spaarndam.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

DAAR GAAT JE HART VAN OPEN

Een mooie uitspraak van een negentigjarige, die precies de essentie aangeeft van de IVN-natuurkoffer. Een koffer boordevol materialen van het seizoen: natuurmateriële, foto's, boekjes. Materialen die de zintuigen prikkelen, reacties uitlokken, stof tot praten geven.

De Toortsredactie is midden in de zomer op bezoek bij Verpleeghuis Zuiderhout. Vanuit IVN Noord-Kennemerland zijn twee vrijwilligsters gekomen om hier met de natuurkoffer te werken. Voor ons is het een demonstratie om te zien of dit ook een activiteit kan zijn voor onze afdeling. Vanuit diezelfde invalshoek zit afdeling Amsterdam er ook.

Rond een grote tafel zitten zo'n vijftien ouderen. Zij wonen allemaal nog thuis, maar dit is hun wekelijkse activiteitenmiddag in Zuiderhout. Op tafel staan aan weerskanten twee grote veldboeketten, er liggen boekjes met oude versjes en bij de koffie worden lekkere ouderwetse koekjes en snoepjes gepresenteerd. Dit maakt allemaal onderdeel uit van de natuurkoffer. Lang-

zaamaan komen er meer materialen op tafel: dienbladen met zand van het strand, kleine en grote schelpen. We zien een badpak, een zonnebril en -hoed verschijnen. Er worden kleine ijsjes uitgedeeld. Bijna tussen neus en lippen door horen we kleine gesprekjes. “Ging u vroeger naar het strand? Naar welk strand? Mocht u het water in?” Sommige deelnemers laten het zand door hun vingers glijden, voelen aan schelpen. “Voelt u dit kartelrandje? Dit noemden we vroeger een muiszandje.” “Nee, nee”, zegt een andere deelnemster tegen de begeleidster, “dat is een zaagje, hoor!”

Deelnemers proberen de zee te horen als ze een grote schelp tegen hun oor drukken, maar dat is niet makkelijk als je eigenlijk doof bent. “Moet u dit eens

ruiken, waar doet u dit aan denken?” Er gaat een takje lavendel rond. De gezichtsuitdrukkingen spreken boekdelen; veel mensen vinden dit een te scherpe geur. In een hoekje aan tafel zit een vrouw zachtjes te zingen; natuurlijk kent ze het liedje nog dat de

begeleidster in het boekje aanwijst. Een andere deelnemster kent ontzettend veel bloemen uit het veldboekje bij naam, ze heeft vroeger een bloemenzaak gehad.

De materialen uit de Natuurkoffer zijn er om de zintuigen te prikkelen. Bloemen, kruiden grind, zand, schelpen, mos, herfstbladeren, dennenappels. Je kunt grote foto's laten zien van de natuur, het strand, de omgeving. Of, zoals deze middag, een film laten zien waarbij je met de deelnemers in een boemeltje 'stapt' en naar het strand gaat.

Wij vonden het een geslaagde activiteit die erg aanslaat bij oudere mensen. Zelf zouden we meer materialen uit de natuur erbij willen betrekken. En de foto's moeten echt uit de directe omgeving van de ouderen komen, zodat ze het snel kunnen herkennen.

Enthousiast geworden na het lezen van dit verslag? Vind je het leuk om samen met anderen zoiets op te zetten voor onze afdeling? Neem dan contact op met Ingrid Tigchelaar, ingridtigchelaar@gmail.com

Tekst: Marisca van der Eem en Jonne Misset

Foto's: Jonne Misset

GROENE VADERDAG IN DE SLACHTHUISBUURT

Het is al weer even geleden, maar we willen deze informatie graag delen met de Toorts-lezers. Vanuit de werkgroep Duurzame Leefomgeving van het IVN-ZK werd er in 2012 een plan gemaakt om woonbuurten in Haarlem mooier en groener te maken. Mede omdat de wijkraad van de Slachthuisbuurt hier enthousiast over was, werd er gekozen voor deze woonwijk. Zondag 16 juni was het zover: 'Plantdag' in de zuidwesthoek van de Slachthuisbuurt.

Nadat kinderen van groep 7 van de basisschool 'De Talenten' met hun juf in de dagen ervoor de zuidgevel van hun school voorzien hadden van mooie planten, staken bewoners van de Gouwstraat, de Graafschapstraat en de Hofmeijerstraat de handen uit de mouwen. De mannen van het Buurtbedrijf Oost hadden er al voor gezorgd dat de plantvakken voor de geveltuintjes gereed waren. Op deze vaderdag werden geveltuinen en de boomspiegels verfraaid met bloeiende en insect-minnende vaste planten. De feestelijke sfeer bij de activiteiten werd nog versterkt door de Bewonerscommissie van Elan Wonen die de gezellige kof-fiehoek beheerde.

Aan de plantdag was een lange periode van voorbereiding voorafgegaan: het begon met een bijeenkomst in speeltuin Kindervreugd in februari. Daar gaven Hans Kerkhoff en Anne Nicolai informatie over de voordelen van een groene woonwijk. Mooie bloeiende beplanting, die deels ook vrucht draagt, trekt vogels en insecten aan, waardoor ook stadse natuur gevarieerder wordt. Een wijk met meer natuur is prettiger om in te leven. Op deze middag werd een werkgroep gevormd, die ervoor koos om genoemde straten te 'vergroenen'. Ook basisschool 'De Talenten' deed mee. Uiteindelijk ontstond er een groep van circa twintig actieve mensen, die

samen zo'n dertig geveltuintjes en veertig boomspiegels hebben aangelegd. Bij de plantkeuze werden bewoners geadviseerd door Hans Kerkhoff. De aankoop van grond en beplanting werd mogelijk gemaakt door een geldprijs via het programma 'Groen Dichterbij' (zie www.groendichterbij.nl) en steun van de gemeente Haarlem en corporatie Elan Wonen. Met dit budget konden we aan de slag!

Na de gezellige plantdag, waardoor ook weer meer bewoners elkaar hebben leren kennen, zal moeder natuur het verder moeten doen. Recentelijk hebben we nog even naar de resultaten gekeken. Op de meeste plaatsen staat het groen er mooi bij. Vooral de school springt er uit. Wij hopen uiteraard dat dit project ook in andere wijken van Haarlem navolging zal krijgen. Een draaiboek hoe een dergelijk project uitgevoerd kan worden, is door onze ervaring beschikbaar.

Tekst: Hans Kerkhoff en Anne Nicolai

Het mooiste pad van Velsen

Roestbruine lijnen van menselijke techniek
Lossen op in berk en braam
Zo wordt geschiedenis herschreven

Hier tussen graf en huis
Overwint niet dood maar leven

Piet Parea

TIEN CENTIMETER KIKKERVIS

Dit (zoe foto achterpagina) is één van de twee kikkervisjes van tien centimeter (!), die wij in Spaarnwoude vonden, in mei 2012. We hebben ze meegenomen naar onze vijver. Dit jaar hadden we naast bruine kikkers opeens ook twee groene kikkers!

De groene kikkers paren later dan de bruine kikkers. Het kan voorkomen dat een kikkervisje van de groene kikker, afhankelijk van het najaar, besluit niet te transformeren naar een kikker. Ze overwinteren als kikkervisje en blijven tijdens de winter doorgroeien. In mei kunnen ze dus zo'n tien centimeter zijn, en in de zomer veranderen ze dan pas in een kikker. Dit proces gebeurt met name bij de groene kikker omdat die pas na april kikkerdril produceert. Bruine kikkers doen dat al in maart-april (soms vind je wel eens kikkerdril in ijs!). Het kikkervisje van de bruine kikker is eigenlijk altijd vóór de herfst wel kikker geworden.

Onze nieuwe groene kikkers zijn meerkikkers. Dit konden we bepalen aan de hand van de duidelijke vlekken op de staart van de kikkervis en de graafknobbel op de achterpoten van de kikker.

Tekst: Arnoud en (dochter) Elsemiek Aten

Activiteitenprogramma Winter 2013-2014

IVN, Beleef de Natuur, afdeling Zuid-Kennemerland

Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

- Zondag 13 oktober 11.00 – 16.00 uur **Herfstevenement in Stadskwekstuin** Haarlem, Kleverlaan 9
- Zondag 13 oktober 08.00 – 11.00 uur **Trekvoegelexcursie Hekslootpolder** Infopaneel hoek Spaarndamseweg-Vondelweg
- Zondag 13 oktober 16.00 – 17.30 uur **Wilde Herfstexcursie voor kinderen** AWD Ingang Zandvoortselaan
- Zaterdag 19 oktober 9.30 – 15.00 uur **Natuurwerkdag Natuurgebied De Batterij** Spaarnwouderveen nabij Halfweg, aanmelden: www.ivn.nl/zuidkennemerland
- Zaterdag 19 oktober 08.00 – 11.00 uur **Vroege Vogels in de Groene Weelde** Pannenkoekenhuis, nabij museum Cruquius.
- Zondag 20 oktober 10.30 – 16.00 uur **Paddenstoelendag op De Overplaats** bij De Linnaeushof, Bennebroek
- Zondag 20 oktober 12.30 – 14.00 uur **Strandexcursie voor kinderen** strandopgang Parnassia, reserveren npzk.nl
- Zondag 27 oktober 08.00 – 09.30 uur **Belevingsexcursie op de Dag van de stilte** reserveren npzk.nl
- Zaterdag 2 november 09.30 – 15.00 uur **Natuurwerkdag Middenduin** Overveen, aanm.: www.ivn.nl/zuidkennemerland
- Zondag 3 november 11.00 – 12.30 uur **Paddenstoelenexcursie Wandelbos Groenendaal** parkeerplaats restaurant
- Zondag 10 november 14.00 – 16.00 uur **Monumentale bomen op de Begraafplaats Kleverlaan** vertrek ingang
- Zaterdag 23 november 14.00 – 15.30 uur **Strandexcursie Zuidpier** Jachthaven van IJmuiden, reserveren npzk.nl
- Zondag 8 december 13.00 – 14.30 uur **Winter in Holland's duin** Amsterdamse Waterleidingduinen bij ingang de Oase
- Zaterdag 14 december 09.30 – 15.00 uur **Natuurwerkdag De Bretten, A'dam** aanm.: www.ivn.nl/zuidkennemerland
- Zondag 22 december 13.00 – 15.00 uur **Kerst- en wintergroenexcursie Landgoed Velserbeek** 'Theeschenkerij'
- Donderdag 26 december (Tweede Kerstdag) 13.00 – 14.30 uur **Kerstwandeling Amsterdamse Waterleidingduinen** bij ingang de Oase, aanmelden verplicht via ivnz.kerstwandeling@gmail.com

De activiteiten voor 2014 zijn nog niet definitief vastgesteld, dat gebeurt eind 2013. Wilt op de hoogte blijven van onze activiteiten? Bezoek de website www.ivn.nl/zuidkennemerland, meld u aan voor onze digitale nieuwsbrief via ivnz.kerstwandeling@gmail.com of vraag naar de activiteitenfolder als u met een IVN-excursie meegaat.

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Excursies gaan **altijd** door, ook als het regent. Aanmelden is **niet** nodig, tenzij aangegeven. Staat er Reserveren npzk.nl dan is reserveren verplicht via www.np-zuidkennemerland.nl. Geen internet? Bellen kan di. t/m zo. via 023-5411123

 = fietsexcursie; = (ook) voor kinderen; = niet geschikt voor kinderen; = IVN-kraam, Groene Winkel

Ledendag IVN Noord-Holland 9 november 2013

Het IVN Zuid-Kennemerland is gevraagd om deze keer de jaarlijkse provinciale ledendag te organiseren. Het gloednieuwe bezoekerscentrum De Kennemerduinen biedt ons ondersteuning en gastvrijheid. De provinciale ledendag is een goede gelegenheid om IVN'ers van andere afdelingen te ontmoeten en met hen ervaringen uit te wisselen. Er zijn allerlei workshops en buitenactiviteiten waaruit je kunt kiezen:

- Hoe ga je om met duurzaamheid in excursies? (Max Leerentveld)
- IVN-ervaringen met jeugd en jongeren. (Cor Thomas)
- IVN-activiteiten in de stad rond het thema duurzaamheid (Ineke Winkel, Hans Kerkhoff)
- Vernieuwing in IVN-programma's (Margo Slot)
- Hoe maak je een GPS/Geocacheroute of een wandel-app? (Gert Lammers)
- Werken in de natuur onder leiding van Marc van Schie
- Wandeling in Middenduin (Roelof Boddaert)
- Wandeling rondom het Wed (Ok Overbeek)

De Provinciale ledendag is deze keer dichtbij, dus kom in groten getale! Je krijgt nog een uitnodiging, reserveer zaterdag 9 november vast in je agenda.

Tekst: Jan Saveur

Afscheid van Ter Kleef

Per 1 september 2013 kunnen we niet meer gebruik maken van de kantine van NME Ter Kleef. Vele jaren hebben het IVN-ZK en andere natuurverenigingen de steun van de gemeente mogen genieten met het gebruik van de kantine. We zijn op zoek naar vervangende ruimte. Onze cursuswerkgroep heeft voor de komende groencursus gelukkig een onderkomen.

Bijkomend probleem is het verlies van de (gratis) zolderberging. Er zijn allerlei waardevolle voorwerpen, die nu vanwege het volume voorlopig op meerdere adressen bewaard moeten worden. Het bestuur houdt zich aanbevolen voor tips over geschikte en goedkope alternatieven.

Tekst: Jan Saveur

Marisca van der Eem: Mussen komen op het voer af.

Luc Leermakers: de Rattenstaart (larve van de zweefvlieg Blinde Bij) is in ons poeltje regenwater een cocon aan het spinnen, voor het verpoppen.

Hans Smits: Groen en dicht bij huis. Deze bruine kikker woont al jaren in een watertonnetje bij ons op het terras. Hier zit hij (of zij?) op een mooie zomerdag te genieten in de schaduw aan de rand van zijn privé zwembad.

Arnout en Elsemiek Aten: Een 10 centimeter grote kikkervis van de meerkikker. Zie pagina 14 voor het hele verhaal.